

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta

Katedra křesťanské sociální práce

Mezinárodní sociální a humanitární práce

Daniela Šnejdarová

*Důsledky války v Jižní Osetii v roce 2008 na
vnitřně vysídlených osobách*

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Ing. Mgr. Jan Říkovský

2017

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a že jsem všechny použité informační zdroje uvedla v seznamu literatury.

V Olomouci dne 27. 3. 2017

Daniela Šnejdarová

Chtěla bych moc poděkovat Mgr. Ing. Janu Říkovskému za odborné a trpělivé vedení mé práce, za cenné poznatky a ochotu mi pomoci. Dále bych chtěla poděkovat mým blízkým přátelům, kteří mě při psaní práce podporovali a pomáhali mi, a také všem odborníkům, kteří se podíleli na mém výzkumu.

I would like to also thank my friends from Georgia and especially my colleagues from the organization Society Biliki, who helped me with my research as well as respondents who were willing to share their stories about the war with me.

OBSAH

ÚVOD.....	7
1 Vznik a charakteristika vnitřně vysídlených osob.....	9
1.1 Pozadí konfliktů na území Gruzie.....	9
1.2 Charakteristika vnitřně vysídlených osob	11
1.3 Vznik vnitřně vysídlených osob na území Gruzie	12
2 Dopady války na vnitřně přesídlené osoby.....	14
2.1 Ztráta majetku a živobytí	14
2.2 Bydlení	16
2.3 Nezaměstnanost.....	17
2.4 Zdravotní stav.....	19
2.5 Dopad na psychiku a duševní zdraví.....	20
3 Metodologie výzkumu.....	22
3.1 Cíle práce	22
3.2 Kvalitativní výzkum a jeho aspekty	22
3.3 Techniky sběru dat	23
3.4 Výběr vzorku a výzkumný soubor	24
3.5 Analýza dat.....	24
3.6 Etické aspekty	25
3.7 Možná omezení výzkumu	26
4 Výsledky analýzy dat.....	27
4.1 Ztráta majetku a živobytí	27
4.2 Bydlení	28
4.3 Nezaměstnanost.....	30
4.4 Dopad na psychiku a duševní zdraví.....	31
4.5 Rodina a blízcí přátelé.....	32

4.6	Diskuze.....	33
Závěr	.....	37
Bibliografie	.....	39

SEZNAM ZKRATEK

GEL	Oficiální měna Gruzie
GPC	Global Protection Cluster
iDMC	Internal Displacement Monitoring Centre
IDP(s)	Internally Displaced person(s)
MHP	Mezinárodní humanitární právo
MRA	The Ministry of Internally Displaced Persons from the Occupied Territories, Refugees and Accommodation
UNHCR	Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky
UNICEF	Dětský fond OSN

ÚVOD

Při výběru tématu pro svou bakalářskou práci jsem se nechala inspirovat příběhem jedenáctileté Liky, se kterou jsem pracovala v organizaci Society Biliki v rámci své zahraniční praxe v Gruzii. Díky tomu jsem se dozvěděla, že během války přišla o svého otce a sourozence a jediný, kdo jí zbyl, je její matka, která dlouhodobě bojuje se závislostí na alkoholu. Lika nepochází přímo z válečných zón Jižní Osetie či Abcházie, ovšem v době ozbrojeného konfliktu v srpnu 2008 vojska postupovala i do dalších oblastí Gruzie, čímž byla nucena, stejně jako spousta jiných obyvatel, utéci, přičemž přišla o své levé oko, na které od té doby nevidí. Právě tento příběh mi byl inspirací a z tohoto důvodu jsem se rozhodla zaměřit se na vnitřně přesídlené osoby, které jsou považovány zejména v Gruzii za jednu z nejzranitelnějších skupin obyvatelstva.

Cílem této práce je pomocí kvalitativního výzkumu zjistit, jaké změny ve svých životech vnímají vnitřně vysídlené osoby po konfliktu v Jižní Osetii v roce 2008.

Gruzie je stát, který se nachází v Evropě a sousedí s Ruskem, Arménií, Ázerbájdžánem a Tureckem a který si i přes svou relativně malou rozlohu prošel několika konflikty, zejména po pádu Sovětského svazu. Je však obdivuhodné, že i přes nadvládu bývalého Sovětského svazu, jehož byla Gruzie do roku 1991 součástí, si dokázala uchovat svůj jazyk, pohostinnost a hluboké náboženské kořeny (Bechná, 2017).

Práce zahrnuje tři části: teoretickou, metodologicko-analytickou a představení výsledků výzkumu se závěrečnou diskuzí, dohromady 4 kapitoly (teoretická část obsahuje dvě kapitoly).

První kapitola se zaměřuje na pozadí konfliktů mezi Gruzii a dvěma separatistickými územími, Jižní Osetií a Abchází, které jsou dnes považovány pouze Ruskou federací a dalšími čtyřmi zeměmi za nezávislé státy, přičemž tyto konflikty jsou důležité pro pochopení vzniku vnitřně přesídlených osob na území Gruzie. Navíc problematika konfliktů je v tomto případě komplexní, a proto není popsán jen samotný konflikt v Jižní Osetii v roce 2008, o kterém tato práce pojednává, ale i konflikty po pádu Sovětského svazu. Dále v rámci této kapitoly hovořím o vnitřně vysídlených osobách, které byly nuceny v důsledku právě těchto konfliktů opustit své domovy a usídlit na jiném místě, kde měly začít nový život, neboť jen některým z nich se podařilo vrátit se zpět do Jižní Osetie.

Druhá kapitola teoretické části se zabývá konkrétními změnami, kterým jsou vnitřně přesídlené osoby nuceny čelit následkem ozbrojeného konfliktu v srpnu 2008, a ačkoliv od toho konfliktu uplynulo téměř desetiletí, je možné zjistit, že některé problémy těchto osob stále přetrvávají. Za pomoci různých zpráv, odborných článků a dokumentů, jež se týkají především Gruzie, byly vybrány nejčastější důsledky, se kterými se IDPs po proběhlém ozbrojeném konfliktu potýkají. Jedná se zejména o problematiku bydlení, ztrátu majetku, nezaměstnanost, zdraví a sociální pohodu..

Třetí kapitola se věnuje metodologii kvalitativního výzkumu z teoretického hlediska a je souběžně provázána s popisem realizace tohoto výzkumu v gruzínském prostředí.

V poslední, čtvrté kapitole jsou pak představeny výsledky výzkumu změn z pohledu vnitřně přesídlených osob, přičemž následuje závěrečná diskuze nad nimi.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Vznik a charakteristika vnitřně vysídlených osob

Pro pochopení problematiky vnitřně přesídlených osob v Gruzii je nezbytné zabývat se i příčinou, která vedla k tak velkému vysídlení. V tomto případě se jednalo o konflikty se separatistickými oblastmi Jižní Osetie a Abcházie, kterým Gruzie čelila v 90. letech 20. století a na něž navazuje i ozbrojený konflikt v Jižní Osetii v roce 2008.

1.1 Pozadí konfliktů na území Gruzie

Jižní Kavkaz nebo také Zakavkazsko je oblastí, do které spadají státy Arménie, Ázerbájdžán a Gruzie a jež jsou mezinárodně známé svými konflikty od doby, kdy došlo k rozpadu Sovětského svazu, jehož byly do té doby součástí (Matveeva, 2002, s. 4). I přes uplynutí dlouhé doby od jeho konce se stále hovoří o tzv. zamrzlém konfliktu¹, což znamená, že historie, v tomto případě vysídlení, se může opakovat kdykoli znovu.

Stejně jako se chtěla osamostatnit Gruzie, paralelně s ní volaly po nezávislosti i separatistické oblasti Jižní Osetie a Abcházie, které nechtěly zůstat součástí Gruzie (Bechná, 2017). Vyostřené vztahy dvou separatistických území se samostatnou Guzií lze zaznamenat už od chvíle, kdy byl zvolen nový prezident již nezávislé Gruzie, Zviad Gamsachurdia (Cornell, 2000, s. 151). Jeho nezkušené vedení vedlo k radikalizaci a rozdělování Gruzie na dvě skupiny obyvatel. Gruzíni a Abcházci jako původní obyvatelstvo (Šmíd, Vaďura, 2008, s. 245) a ostatní etnické skupiny jako hosté na Gruzínském území, což velmi brzy vedlo ke konfliktům (Matveeva, 2002, s. 9). Největším problémem vůbec byla nízká míra kompromisu na obou stranách. Gruzie viděla Abcházii a Jižní Osetii pouze jako prostředek a nástroj Ruska k destabilizaci země (Cornell, 2000, s. 151). Faktorů vedoucích k válce tak bylo několik.

Napětí sílilo již v roce 1989, například když gruzínští učitelé a studenti Abcházské státní univerzity roku 1989 na protest proti abcházskému etnickému útlaku tuto instituci opustili. Gruzínská vláda zareagovala rozhodnutím o zřízení pobočky Tbiliské státní univerzity Suchumi, v hlavním městě Abcházie, což v Abcházcích vyvolalo agresi, která si vyžádala několik obětí (Šmíd, Vaďura, 2008, 245).

---

¹ Zamrzlý konflikt (*frozen conflict*) lze obecně označit za specifický případ v dynamice proměny konfliktu, kdy jeho vývoj v některé fázi ustrnul a nedošlo k jeho ukončení a urovnání vztahů a může se tak stát kdykoli aktivním. Jednodušeji, jedná se o stav, kdy zúčastněné strany nejsou ani ve stavu války ani míru (Ciobanu, 2007, s. 15).

V případě Jižní Osetie se jednalo například o zavedení gruzínštiny jako jediného oficiálního jazyka, což pro Osetince znamenalo překážku, protože pouze 14 % znalo gruzínský jazyk. Dále byl v srpnu 1990 přijat zákon zakazující regionálním politickým stranám účastnit se nadcházejících voleb. To si Jižní Osetie nenechala líbit a reagovala deklarováním svého území jakožto nezávislé sovětské demokratické republiky. Gruzie následně vyhlásila nouzový stav a vyslala vojska do Jižní Osetie, kterou pak podpořilo Rusko. Konflikt trval až do roku 1992, kdy bylo uzavřeno příměří. V případě Abcházie skončil konflikt v roce 1993 (Cornell, 2000, s. 153-158).

V srpnu 2008 napětí v oblasti Jižní Osetie opět eskalovalo v ozbrojený konflikt a o pár dní později došlo k otevření druhé fronty na území Abcházie (Cornell, et al., 2008, s. 16). Ve čtvrtek 7. srpna 2008 vstoupily gruzínské ozbrojené síly do separatistického regionu Jižní Osetie, konkrétně do hlavního města Tskhinvali, s cílem obnovit ústavní pořádek, neboť Gruzie oznámila, že v konfliktní zóně dochází k útokům na gruzínské vesnice. Ještě tentýž večer vyhlásil prezident Gruzie, Michail Saakashvili, jednostranné příměří a apeloval na Jižní Osetii, aby tak učinila také, a rovněž vyzýval ke znovuotevření mírového dialogu s opětovnou nabídkou rozsáhlé autonomie. Podle Gruzie ke skončení ostřelování nedošlo, a tak velení nechalo zasáhnout gruzínské ozbrojené síly. Již po několika hodinách se však do bojů zapojila i ruská armáda, jejíž reakce byla velmi rychlá, a podařilo se jí vytlačit Gruzii zpět na své území (Nichol, 2009, s. 5). Příměří mezi oběma stranami bylo uzavřeno 12. srpna 2008 podepsáním dohody vyjednané Sarkozym, tehdejším prezidentem Francie. Týkalo se zejména ukončení bojových akcí, stažení ruských i gruzínských vojsk na původní pozice ze 7. srpna 2008 a volného přístupu humanitární pomoci do postižených oblastí (Cornell, et al., 2008, s. 18).

O dva týdny později Rusko porušilo dohodu uznáním Jižní Osetie a Abcházie za nezávislé státy (Yakobashvili, 2009, s. 15). K tomuto rozhodnutí se později přidaly i státy Venezuela, Nikaragua, Nauru a Tuvalu (Prezident republiky Južnaja Osetija, nedatováno).

Podle různých pozorovatelů, vznikly škody jak na straně Gruzie, tak Jižní Osetie. Konflikt si vyžádal stovky obětí, rozsáhlé poničení budov a infrastruktury, které se podepsaly i na ekonomické stabilitě Gruzie, a v neposlední řadě desetitisíce vysídlených osob s nutností zajistit jejich potřeby za pomoci humanitární intervence (Nichol, 2009, s. 11).

1.2 Charakteristika vnitřně vysídlených osob

Práce se z velké části týká právě osob, které byly nuceny opustit své domovy a prchat před rusko-gruzínskými milicemi. Proto je nutno vysvětlit pojem vnitřně přesídlené osoby, jež se běžně v anglickém jazyce označují termínem „internally displaced persons“, dále jen „IDPs“.

Na rozdíl od uprchlíků nevyhledávají IDPs ochranu za hranicemi, nýbrž uvnitř svého státu, a to i přesto, že mnohdy přechají ze svých domovů ze stejných důvodů. Tím může být například ozbrojený konflikt, násilí, porušování lidských práv aj. Za vnitřně přesídlenou osobu se považují v určitých případech i osoby, které byly nuceny opustit svůj domov z důvodu přírodní katastrofy (UNHCR, nedatováno). V českém prostředí se ekvivalentně používá několik označení pro tuto skupinu osob, tudíž je možné setkat se nejčastěji s označeními *vnitřně přesídlené osoby*, *vnitřně vysídlené osoby* či *vnitřně vymístěné osoby* (Ministerstvo vnitra České republiky, 2014).

Mezinárodně uznávaná definice vnitřně vysídlené osoby byla formulována i v dokumentu *Guiding Principles on Internal Displacement*, dle něhož je vnitřně vysídlenou osobou taková osoba, která

„byla přinucena či okolnostmi donucena opustit svůj domov či místo obvyklého pobytu zejména v důsledku nebo ve snaze vyhnout se následkům ozbrojeného konfliktu, situacím všeobecného násilí, porušování lidských práv či přírodním nebo člověkem způsobeným katastrofám, a která nepřekročila mezinárodně uznávanou státní hranici.“ (UNHCR, 1998, s. 1)

V definici nacházíme dva důležité elementy, které hrají v přesídlení svou roli. Jde o *nedobrovolnost přesídlení*, které se koná v rámci *vlastních (národních) hranic*.

Jak bylo zmíněno na začátku této kapitoly, jako IDPs mohou být označovány nejen ty osoby, které byly vyhnány z důvodu katastrofy způsobené člověkem, ale i z jiných důvodů. To následně doplňuje *Londýnská deklarace mezinárodněprávních principů vnitřně vysídlených osob* (2000), která říká, že přesídlení vzniká z „*z jakýchkoliv důvodů, jako jsou přírodní nebo člověkem způsobené katastrofy a široká škála rozvojových projektů, selže-li zodpovědný stát nebo de facto autorita² z důvodu porušování základních lidských práv při ochraně a pomoci těmto obětem.*“ (Declaration of International Law Principles on Internally Displaced Persons: Article1(2), 2000)

---

² „*Za de facto autority jsou považovány i nestátní entity, které mají kontrolu nad částí nebo částmi státního území a které jsou součástí ozbrojeného konfliktu a/nebo způsobily vysídlení osob nebo naopak tyto osoby hostí.*“ (Ibid., Article 1(3))

Obyvatelé, kteří uprchli za hranice, tzn. na území cizího státu, jsou z titulu svého stavu chráněni mezinárodním uprchlickým právem, jehož základy tvoří především *Úmluva o právním postavení uprchlíků* z roku 1951 a *Protokol* z roku 1967 a mandát úřadu Vysokého komisaře Spojených národů pro uprchlíky (UNHCR) (Bílková, Jukl, 2009, s. 28). Přestože rysy obou skupin jsou si velmi blízké a někdy až totožné, právní postavení vnitřně vysídlených osob není zatím mezinárodními úmluvami upravováno. Přitom osud vysídlených lidí na území vlastního státu je často mnohem nejistější než osud těch, kteří uprchnou za hranice jiného státu. V probíhajících konfliktech mohou být vydáni na milost bojujícím stranám, což ve výsledku znesnadňuje či přímo znemožňuje pomoc těmto lidem (UN: Informační a centrum OSN v Praze, 2005, s. 217).

Vnitřně vysídlené osoby mají alespoň možnost získat ochranu na základě lidských práv, a probíhá-li na území daného státu ozbrojený konflikt, pak rovněž na základě pravidel mezinárodního humanitárního práva (MHP) na území vlastního státu (Bílková, Jukl, 2009, s. 28). Tato pravidla mají chránit zejména civilní obyvatelstvo před důsledky nepřátelských akcí, přičemž je například zakázáno „*útočit na něj nebo jej terorizovat, používat hlad jako bojový prostředek, ničit věci nutné pro jeho přežití nebo je kolektivně trestat.*“ (Bílková, Jukl, 2009, s. 28) Přestože lze apelovat na dodržování MHP, primární odpovědnost za tyto utečence nese vláda příslušného státu. Problém s poskytnutím pomoci ale může nastat i v tomto případě, kdy vláda nechce svým povinností dostát zejména proto, že je vnímá jako nepřátele (UN: Informační centrum OSN v Praze, 2005, s. 217).

1.3 Vznik vnitřně vysídlených osob na území Gruzie

Největším problémem se bezprostředně po válce staly osudy statisíců vnitřně přesídlených osob. Převážná většina z nich nestihla zachránit ani část svého majetku, a tak byla odkázána na pomoc druhých. IDPs byli rozděleni mezi okresy po celé Gruzii s nadějí, že brzy se vše vyřeší a oni se budou moci vrátit do svého původního místa bydliště. Dodnes se tak ovšem nestalo a velká část těchto lidí zůstala v provizorních ubytovnách po celé Gruzii.

Na tento problém Gruzie jako jedna z mála zemí reagovala vytvořením zákona³, který definuje základní práva IDPs a odpovědnost gruzínské vlády vůči těmto osobám. Podle tohoto zákona se jedná o osobu,

„která je občanem Gruzie nebo osobou bez státní příslušnosti, avšak dlouhodobě žije na území Gruzie a byla přesídlena (v rámci území Gruzie) kvůli ohrožení života svého nebo člena rodiny, zdraví nebo svobody v důsledku okupace cizím státem, agrese, ozbrojeného konfliktu, masivního násilí a/nebo masivního porušování lidských práv a nemůže se vrátit do místa svého bydliště z důvodů výše uvedených.“ (Law of Georgia on Internally Displaced Persons – Persecuted from the Occupied Territories of Georgia: Article 6 (1), 1996)

Údaje o počtu vysídlených osob se u mnoha zdrojů liší⁴. Extrémní tenze v regionech Tskhinvali (hlavní město Jižní Osetie) na severu Gruzie (1991-92) a Abcházie v západní části země (1992-1993), kdy obě tyto části sousedí s Ruskou federací, za sebou zanechaly v těchto letech okolo 300 000 vnitřně přesídlených osob (Kharashvili, 2012, s. 17). Pro odlišení jsou obvykle tyto lidé označovány jako „staří“ IDPs, kdežto srpen 2008 je pak charakterizován druhou vlnou vysídlení a IDPs jsou nazýváni jako „noví“ (Gogishvili, 2015, s. 3). Druhou vlnu vysídlení tvořilo okolo 138 000 osob, z nichž většina se mohla vrátit do svého původního místa bydliště a přibližně 30 000 muselo hledat dočasné a v některých případech i trvalé bydlení v jiných částech Gruzie (UNHCR, 2009, s. 5). Hlavními důvody, pro které se IDPs nemohli vrátit zpět, byla přítomnost ruských vojsk na okupovaném území a fakt, že vesnice odkud pocházeli, byla srovnána se zemí (Kharashvili, 2012, s. 17). Část Osetinců, kterým bylo nabídnuto Ruskou federací ruské občanství, uprchla během války do Severní Osetie, která spadá pod Ruskou federaci (UNICEF, 2009, s. 3).

V roce 2014 *The Ministry of Internally Displaced Persons from the Occupied Territories, Refugees and Accommodation (MRA)* zaznamenalo 246, 974 registrovaných IDPs, z nichž 55 % tvořily ženy, 9 % děti a mladiství pod 18 let a 13 % starší lidé, kteří mají více než 65 let. Celkový počet IDPs znázorňuje okolo 6 % z celkové gruzínské

---

³ Originální název dokumentu: *Law of Georgia on Forcibly Displaced Persons-Persecuted Persons* (Law of Georgia) přijatý vládou v roce 1996 a postupně doplňován v letech 2001, 2005 a 2006 a 2014 (The World Bank, 2016, s. 14).

⁴ UNHCR (2008, s. 234) odhaduje 134 000 IDPs z nichž 102 800 se mohlo vrátit a okolo 21 000 potřebovalo humanitární pomoc a dočasné přístřeší v jiné části Gruzie.

populace, přičemž v roce 2014 žilo v Gruzii zhruba 3,7 miliónů obyvatel (The World Bank, 2016).

2 Dopady války na vnitřně přesídlené osoby

Tato kapitola představuje změny, které přinesla válka do života vnitřně vysídlených osob. V takovémto případě se obvykle nejedná o jeden problém, kterému IDPs musí čelit, ale o celou řadu problémů, které se ale nemusí týkat všech stejně. S podporou literatury zde nastiňuji alespoň nejčastější problémy, které jsou spojeny s vysídlením.

Vnitřním přesídlením lidé nepřicházejí pouze o majetek a domov, dopady jsou mnohem rozsáhlejší. V ohrožení jsou často holé životy vnitřně přesídlených osob, které se ocitají v situaci, kdy je uspokojování jejich základních potřeb deprivováno, jejich sociální struktury jsou narušeny, a to vše má vliv také na jejich zdraví a pohodu (Benjamin, Fancy, 1998, s. 12).

Dopady vnitřního přesídlení závisí do jisté míry na délce trvání tohoto přesídlení, ale také na životních podmínkách. Prvními důsledky konfliktů a vysídlení na životy IDPs bývá rozdělení rodin, psychická traumata způsobená ztrátou blízkých a strachem o vlastní život, zhoršený zdravotní stav a ztráta domova a majetku. S tím, jak se nepříznivá situace IDPs nemění a přesídlení trvá, často přicházejí deprese, ztráta motivace a přesídlení tak má negativní vliv na psychickou pohodu. Posttraumatický stresový syndrom se běžně vyskytuje u žen, které trpí vnitřním přesídlením po dobu delší než několik měsíců (Ibid., s. 13). Dále mezi dopady můžeme zařadit nedostatek ekonomických příležitostí a špatné životní podmínky, které vytvářejí překážku v životě IDPs (Kabachnik, Regulska, Mitchneck, 2010, s. 322).

2.1 Ztráta majetku a živobytí

Nucené vysídlení často vede ke ztrátě půdy, bydlení, hospodářství a dalšího majetku s vážným dopadem na život jednotlivců i celého společenství. V ozbrojeném konfliktu mohlo dojít k jeho poškození až úplnému zničení, přivlastnění jednou ze stran konfliktu nebo jinou osobou, která se stala taktéž vysídlenou (Global Protection Cluster - GPC, 2010, s. 302).

Pojem majetek odkazuje na hmotné i nehmotné ztráty na majetku, včetně pozemků, domů, peněz, plodin a hospodářských zvířat. Ztráta pozemků a nemovitostí může způsobit vážný dopad na zdraví a pohodu jedinců i komunit a vystavit je tak různým rizikům. Bez přístupu k půdě, bydlení a majetku, lidé ztrácejí základní zdroj fyzického a

ekonomického zabezpečení včetně přístřeší, vody, potravin a stejně tak schopnosti vydělávat si na živobytí (GPC, 2010, s. 302).

Přístup k půdě obecně je jedním z hlavních rozdílů mezi IDPs a celkovou populací. Zatímco většina domácností v Gruzii spoléhá na obživu ze zemědělství, v důsledku konfliktu a následného kolapsu ekonomiky bylo zjištěno, že IDPs mají omezený přístup k produkci vlastních produktů a jejich potenciálnímu prodeji. Ve většině průzkumů bylo zjištěno, že IDPs v kolektivních střediscích mají pravděpodobně tři a půl krát nižší přístup k půdě než místní obyvatelstvo a dvakrát méně než IDPs v soukromém bydlení. V případě vlastního vybavení (auta, traktory), dobytku, drůbeže bylo rovněž zjištěno, že IDPs v těchto centrech vlastní méně majetku než místní populace a IDPs žijící mimo centra (Internal Displacement Monitoring Centre - iDMC, 2009, s. 37).

Mnoho IDPs v Gruzii přišlo během války o své domovy, hospodářství, auta a další majetek, který byl pro ně nějakým způsobem důležitý. Jak popisovali samotní IDPs, stali se dokonce svědky záměrného vypalování domů Osetinci. Většina opustila domy náhle a neočekávaně, aniž by měla čas vzít si osobní dokumenty (iDMC, 2009, s. 32).

Když po válce nastane možnost vrátit se zpět domů, vyvstává další problém, kterému IDPs musejí čelit. Z drtivé většiny nenaleznou své domovy v původním stavu, obytné domy jsou velmi často vykradeny a zdecimovány, stejně tak pozemky kolem, tudíž než jsou schopni obnovit svůj původní život včetně způsobů obživy, stojí je oprava domu a rekultivace pozemku mnoho času, peněz i úsilí. Navíc vidět svůj domov v troskách rovněž nepřidá na psychické pohodě těchto lidí (Imtiyaz, 2011, s. 384).

V neposlední řadě se IDPs, kterým se podařilo nebo jim bylo povoleno vrátit se do svých domovů, mohou potýkat s tím, že jsou jejich domy osídleny a pozemky využívány někým jiným. A nyní vyvstává otázka, kdo má na tento majetek právo. V některých zemích (např. na Srí Lance) existuje zákon, podle něhož ztrácí nárok na majetek jeho původní majitel v ten moment, žije-li po stanovenou dobu (např. po dobu 10 let) mimo tento objekt. Pak připadá majetek novému residentovi. V lepším případě se stane, že noví obyvatelé nechají v objektu na základě určité dohody bydlet i obyvatele původní, tedy IDPs, kteří se vrací. V horším případě vznikají výrazné tenze mezi novými a starými obyvateli, které mají potenciál přerůst z malých potyček ve výrazné sociální problémy určité oblasti (Ibid., s. 385).

2.2 Bydlení

Většina těch, kteří se nemohli vrátit zpět do Jižní Osetie nebo Abcházie, našli útočiště například u svých příbuzných nebo přátel, eventuálně jim bylo nabídnuto bydlení v nových settlementech⁵, popřípadě byli umístěni do tzv. kolektivních center. Jedná se obvykle o státní neobytné budovy, kterými jsou mateřské školy, hotely, nemocnice a kliniky (UNHCR, 2009). Z toho lze identifikovat dvě hlavní skupiny osídlení:

- a) individuálně usídlené skupiny (u rodiny, příbuzných, v pronajatém nebo vlastním bytě),
- b) skupiny IDPs umístěné do kolektivních center, v nichž žije více než 45 % IDPs (okolo 113 000). Jen velmi malá část disponuje adekvátními podmínkami a přístupem k základním potřebám. Navíc jsou zpravidla situovány na okraji města, což vytváří zázemí pro sociální izolaci (Salukvadze, Sichinava, Gogishvili, 2014, s. 46 In Marszał, Pielesiak, eds.).

„*Mizerný*“, „*přeplněný*“, „*zruinovaný*“ či „*neodpovídající standardu*“ (Mooney, 2009, s. 64), takto jsou běžně charakterizována kolektivní centra, ve kterých gruzínští IDPs zůstávají roky nebo dokonce desetiletí. Typicky se jedná o budovy, které nikdy nesloužily k bydlení, ani dlouhotrvajícímu ani přechodnému. Disponují obvykle velmi malým prostorem a neadekvátním přístupem k pitné vodě, kanalizaci, elektřině a kuchyňskému vybavení vzhledem k počtu obyvatel a jejich délce pobytu (Ibid).

Vzhledem k tomu, že kolektivní centra mají za cíl plnit jen dočasný charakter přístřeší, jejich údržba se týká jen akutních oprav (Ibid.). Podle Transparency International Georgia (2015) je stav těchto budov velmi kritický. Střechy jsou poškozené a dovnitř zatéká, podlahy jsou děravé a zdi mokré, takže místnosti není možné v zimním období dostatečně vytopit. Rodiny obvykle využívají jedno společné sociální zařízení na patře. Některé domy jsou zásobovány vodou podle časového plánu ráno a večer, ale i přesto musí obyvatelé nejprve vodu přefiltrovat a převařit.

Kvalita bydlení a tedy špatné bytové podmínky úzce souvisejí se zdravím člověka. Lidé, kteří mají snížený přístup k základním potřebám nebo bydlí v podmínkách, které jsou neadekvátní z hlediska prostoru či fyzické struktury stavby, jsou více náchylnější na širokou škálu nemocí, jako jsou například alergie, astmata, srdeční choroby, nemoci dýchacího systému aj. Rovněž trpí narušením duševního zdraví (Krieger, Higgins, 2002).

---

⁵ Místo, na kterém jsou vnitřně přesídlené osoby usídleny. Obvykle několik vedle sebe stojících řad nově postavených domů.

Na tuto skutečnost se gruzínská vláda snaží reagovat renovací kolektivních center, vystavěním nových IDPs settlementů a panelových domů, jakožto trvalé řešení bydlení (Transparency International Georgia, 2010, s. 5). Nicméně ne každý, komu bylo nabídnuto nové bydlení v settlementu nebo v renovovaných panelových domech, přijali možnost přemístění, ačkoliv se jednalo o lepší bytové podmínky (Koch, 2012, s. 11). Někteří nevěřili, že by nové bydlení mohlo být skutečně trvalé a ne opět jen dočasné nebo že by kvalita mohla být lepší než ta, kterou měli doposud v kolektivním centru. Mnohdy IDPs nechtějí opustit stávající bydlení, protože se bojí, že budou muset čelit dalšímu vysídlení jako při konfliktu (Brun, 2015, s. 48). V neposlední řadě IDPs nechtějí opustit zaměstnání a přijít o sociální vazby (Koch, 2012, s. 11).

O pár měsíců později bylo nezávislým týmem inženýrů zjištěno, že nově postavené domy v IDP settlementu s sebou přinesly řadu nových problémů. Praskliny ve zdi, vlhké až plesnivé zdi, pukliny v zemi, to vše vyhodnotili experti jako důsledek rychlého stavebního procesu. Nicméně se shodli na tom, že kvalita bydlení je víceméně v souladu s tím, co lze očekávat za daných okolností (rychlost a rozpočet). Část domů prošla revizí a opravou (Transparency International Georgia, 2009, s. 1-2).

Markantním nedostatkem snah gruzínské vlády při zajišťování některého z typů bydlení pro IDPs je to, že velmi často staví nové settlementy daleko od společnosti, čímž se integrace IDPs do společnosti stává velmi komplikovanou.

„Zatímco byla nová ubytování ve venkovských oblastech určena pro nedávno vysídlené, zřejmě z důvodu vyhnutí se tříštění sociálních vazeb předchozích vysídlených osob byl v letech 2010 a 2011 zjištěn značný počet případů, kdy byli předchozí vysídlení vypuzeni z kolektivních center a bylo jim nabídnuto alternativní ubytování ve venkovských oblastech, kde je velmi málo, pokud vůbec, příležitostí pro živobytí.“ (Kurshitashvili, 2012, s. 100)

Na tomto příkladu je tak možné vyzorovat, že neadekvátní řešení bytové situace není vlastně žádným řešením, jelikož s sebou přináší spoustu dalších problémů jako sociální izolace, další nezaměstnanost a s tím prohlubování chudoby, stejně jako další psychickou frustraci znovu přemístěných osob.

2.3 Nezaměstnanost

S dlouhodobou nezaměstnaností jsou spojeny jevy materiální a sociální deprivace. Nezaměstnaní lidé klesají pod životní úroveň, což způsobuje, že nemají adekvátní životní podmínky a ztěžuje jim to možnost participace ve společnosti. Bez možnosti získávání

pravidelného příjmu, seberealizace a určité míry prestiže ve společnosti se člověk ocitá v krizi, která se odráží v jeho zdravotním stavu i psychické pohodě (Ratajová, 2009, s. 47).

Vnitřně přesídlené osoby všeobecně čelí problému se vstupem na trh práce a přístupem k informacím (Gogishvili, 2015, s. 6). Nejvíce znevýhodnění se zdají být IDPs, kteří žijí v kolektivních centrech, neboť z důvodů izolace těchto center je pro vnitřně přesídlené osoby mnohem náročnější najít si zaměstnání (Tarkhan-Mouravi, 2009, s. 25). Avšak s omezenými ekonomickými příležitostmi navzdory lepším bytovým podmínkám bojují i IDPs žijící v nových settlementech, neboť se velmi často nacházejí v izolované části, kde je omezená nejen místní doprava a pracovní příležitosti, ale i sociální služby, vzdělání a v neposlední řadě zdravotní péče (iDMC, 2010, s. 2).

Několik studií zaměřených na roli prostorových atributů se zabývá pracovními příležitostmi a segregací přesídlených osob. Jejich středem pozornosti je tzv. efekt sousedství – role bydliště a jeho účinky na socio-ekonomický vývoj jejich obyvatel. Sociální struktury, v nichž lidé bydlí a socializují se, můžou vytvářet sociální síť. Sousedství jako potencionální místo interakce je předpokládáno jako jeden z faktorů, který ovlivňuje dostupnost zdrojů, jež pomáhají zlepšit jejich pracovní příležitosti (Pinkster, 2009, s. 73). Pokud mezi sebou žije více lidí, kteří jsou zaměstnaní, je více pravděpodobné, že budou zdrojem informací o volných pracovních místech pro nezaměstnané. Naopak pokud sídlí pohromadě více lidí, kteří čerpají příspěvky od státu, zřejmě se stanou zdrojem informací o systému sociálních dávek a výhod, které stát poskytuje. Obzvláště negativní dopad způsobuje vysoká koncentrace chudoby, kdy se kontakt omezuje jen na specifickou skupinu (Holzer in Gogishvili 2015, s. 6). Podle výsledků průzkumu tráví IDPs většinu času v blízkosti lidí se stejným statutem, zejména nezaměstnanými (Gogishvili, 2015, s. 6).

Přístup k zaměstnání pro vnitřně vysídlené osoby má zásadní význam pro obnovu zdrojů obživy v novém místě bydliště, stejně tak se ale týká dalších otázek jako je například ekonomická nezávislost, komunikace s místními obyvateli, budování sociálních sítí, obnovení sebevědomí a sebedůvěry a možnost finanční podpory rodiny (Ager, Strang, 2008, s. 170)

Dalšími překážkami v zaměstnání jsou potíže související s kvalifikací, absencí předchozí pracovní zkušenosti a nedostatečnou podporou státu týkající se znovu začlenění na trh práce (Gupta, 2015, s. 20) Mnoho IDPs je pak nuceno přijmout práci,

kteřá nevyžaduje kvalifikaci nebo neklade vysoké požadavky na dovednosti (iDMC, 2009, s. 36).

V tomto případě je možné bavit se o nezaměstnanosti nejen současné, ale i té budoucí, jelikož se zaměstnaností se pojí i vzdělání. A právě vzdělání je často velmi nedostatečné, alespoň v prvních měsících či rocích po konfliktu, než se situace uklidní a rozhodne se, co se s vnitřně vysídlenými osobami bude dít dál. Nedostatečná edukace může mít dalekosáhlé důsledky v oblasti budoucí zaměstnanosti dnešních dětí, které si, byť v lepší ekonomické situaci, budou těžko hledat práci, jelikož nebudou dostatečně vzdělané (Kett, 2005, 205).

2.4 Zdravotní stav

Zdraví je jedním z nejdůležitějších aspektů života vnitřně přesídlených osob. Neuspokojivý zdravotní stav se může odrazit ve finanční situaci rodiny a dovést je k chudobě a zranitelnosti. Vzhledem k nízké kvalitě života a neustálému stresu způsobenému nejistou budoucností a traumatickými vzpomínkami může být život těchto lidí negativně ovlivněn (Tarkhan-Mouravi, 2009, s. 29).

Zdravotní stav je mnohdy horší v porovnání s celkovou populací, obzvláště u IDPs, kteří pocházejí z kolektivních center, neboť kvůli neadekvátním bytovým podmínkám jsou více náchylní na nemoci či trpí mnohem více chronickými nemocemi (iDMC, 2007, s. 69). Jde především o hepatitidu, kardiovaskulární choroby a v neposlední řadě průjmová onemocnění, která jsou způsobována především sdílením jedné toalety s mnoha lidmi a nedostatkem čisté vody (Tarkhan-Mouravi, 2009, s. 29).

IDPs trpí různými potížemi souvisejícími se stresem, které přičítají problémům, s nimiž se potýkají každý den. Jedná se obvykle o strach z budoucnosti, finanční nejistotu, chudobu, nezaměstnanost, dále nedostatek soukromí a omezené zdroje obživy. Řešení své situace vidí v užívání antidepresiv a jiných léčiv (Kett, 2005, s. 210).

Vnitřně přesídlené osoby mají ze zákona přístup k bezplatné zdravotní péči, ale i přesto je tato péče limitována (zejména z nedostatku financí) pouze na běžné prohlídky, popřípadě konzultace s lékařem. Náročnější léčbu a služby není snadné pokrýt, neboť zdravotní péče se v Gruzii obecně potýká s problémy v souvislosti s omezeným počtem kvalifikovaného personálu a nedostatkem dobrého lékařského vybavení. Pokud je tedy lékařská péče IDPs poskytnuta, často nemá odpovídající kvalitu (Buckley 2008, s. 22). Někteří IDPs uvedli, že zatímco jim lékař poskytl bezplatnou konzultaci, předepsané léky na předpis již zadarmo

nejdou a lidé nemají dostatek peněz na jejich zaplacení (Transparency International Georgia, 2009, s. 4).

Neznalost aktuálních informací způsobuje, že IDPs i za běžné úkony ve státních nemocnicích platí vysoké částky, ačkoliv by specifické úkony měly být účtované bezplatně. Na druhou stranu nemusí jít o neinformovanost, nýbrž o korupci ve zdravotnictví, kdy zdravotnický personál využívá nízkého povědomí IDPs o svých právech. To znamená, že IDPs nemají ve výsledku lepší finanční přístup ke zdravotnickým službám ve srovnání s celkovou populací (Zoidze, Djibuti, 2004, s. 30).

2.5 Dopad na psychiku a duševní zdraví

Dopady na psychiku IDPs jsou z výše popsaného více než patrné. V podstatě vše zmíněné má více či méně dopad na duševní zdraví vnitřně vysídlených osob. Deprivace duševního zdraví začíná už v momentě, kdy je člověk nucen opustit svůj domov, ve spěchu, v nevědomí, kam jde, jak dlouho tam bude a kdy a jestli vůbec se vrátí. Lidé utíkající z konfliktu jsou často svědky⁶ násilí, zabíjení, znásilnění a dalších traumatických zážitků. Navíc následná přemítání o tom, co vlastně viděli, v nich může deprese z války ještě prohloubit (Roberts, Odong, Browne, Oca, Geissler, Sondorp, 2009).

Chudoba v podobě nízkých příjmů i chybějícího bytového zázemí má rovněž zásadní vliv na lidskou psychiku. Chudoba lidem totiž zabraňuje dělat věci, které je baví, jelikož na ně nemají peníze nebo třeba i čas, a to z důvodu, že se snaží vydělávat aspoň malé peníze, které nicméně stejně utratí za potraviny, čímž se tak neustále utvrzují v realitě chudoby, což v nich vyvolává deprese (Ibid.).

Traumatickým zážitkem jsou pro IDPs rovněž zpřetrhané sociální vazby a struktury obecně, stejně jako vědomí ztracených let (až generace) života, která jsou prožita v nedůstojných podmínkách (Kett, 2007, s. 204).

Obecně, spousta IDPs trpí psychickými poruchami, somatizací a nemocemi ze stresu vlivem všech faktorů popsaných výše navíc ve spojení s neustálou nejistotou z blízké i daleké budoucnosti, všudypřítomným rizikem a strachem (ve smyslu zhoršování zdraví, sociálních vztahů, integrace do společnosti atd.), nedostatkem soukromí a v neposlední řadě rovněž ztrátou blízkých osob (Ibid., s. 210).

Zvláště by se měla posuzovat psychika dětí, pro něž je rodina v této souvislosti ještě signifikantnějším prvkem v rámci snižování psychických traumat. Zachování alespoň

---

⁶ A nejen pouze svědky, jako např. v úvodu této práce zmiňovaná dívka Lika, která pocítila hrůzu války na vlastní kůži.

tohoto prvku určitým způsobem a do jisté míry eliminuje vliv ostatních elementů na dětskou psychiku (Betancourt, 2012, s 647). Nicméně ani zachování rodiny nedokáže popřít fakt, že děti-IDPs jsou vystaveny výraznému tlaku a často jsou nuceny konat činnosti, které by za normálních okolní dělat nemusely (např. podílení se na shánění obživy apod.), a naopak nemají čas na obyčejné věci jako např. vytváření sociálních vazeb s kamarády (tohle se týká především první fáze přesídlování, která se děje často velmi chaoticky a jen s malým vědomým, co bude dál) (Ibid., s. 650).

EMPIRICKÁ ČÁST

3 Metodologie výzkumu

3.1 Cíle práce

Výzkumným cílem této práce je zjistit, jaké změny ve svém životě vnímají IDPs po konfliktu v Jižní Osetii v roce 2008.

Hlavní výzkumnou otázkou (HVO), kterou si pokládám v rámci kvalitativního výzkumu, je: „*Jaké změny ve svém životě vnímají IDPs po konfliktu v Jižní Osetii v roce 2008?*“

3.2 Kvalitativní výzkum a jeho aspekty

Pro naplnění cíle práce a zodpovězení výzkumné otázky jsem zvolila kvalitativní výzkum, neboť díky němu lze lépe zjistit, co si lidé o zkoumaném problému myslí, kdežto kvantitativní výzkum by interpretoval zkoumaný jev ve statistikách a číslech.

Podle Strausse a Corbinové je kvalitativní výzkum charakterizován jako „*jakýkoliv výzkum, jehož výsledků se nedosahuje pomocí statistických procedur nebo jiných způsobů kvantifikace. Může to být výzkum týkající se života lidí, příběhů, chování, ale také chodu organizací, společenských hnutí nebo vzájemných vztahů.*“ (Strauss, Corbinová, 1999, s. 10)

Mezi základní charakteristiky kvalitativního výzkumu patří intenzivní kontakt s terénem či skupinou jedinců a jejich situací, jež jsou pro ně normální, tedy reflektují jejich běžný život. Ojediněle se používají standardizované metody získávání dat. Pro získávání dat je instrumentem sám výzkumník, neboť on je v kontaktu se sociálním prostředím a jedinci, a jeho úkolem je přepisování získaných informací z terénu, jakými jsou poznámky, fotografie, videozáznamy a další data, jež nám přibližují život těch, které zkoumáme. Získané informace se analyzují a interpretují induktivně. Hlavním úkolem je pochopit, proč lidé jednají určitým způsobem a jak organizují své věci. Vyplývající nevýhodou z tohoto textu je posuzování dané problematiky na základě našeho subjektivního vnímání (Hendl 2005, s. 51-52).

„*Metodika kvalitativního výzkumu je definitivní teprve tehdy, když bylo dosaženo teoretické saturace, když už další data nepřispívají k lepšímu porozumění daného konceptu.*“ (Disman, 2008, s. 304)

3.3 Techniky sběru dat

V Gruzii jsem strávila přes více než 4 měsíce v období únor až květen a posléze červenec roku 2016, přičemž prostředí, ve kterém IDPs žijí, jsem před zahájením výzkumného šetření navštívila několikrát.

Technikou sběru dat byl **polo-strukturovaný rozhovor**, který je podle Miovského (2006, s. 159) nejrozšířenější metodou interview. Rozdíl oproti nestrukturovanému rozhovoru je v tom, že výzkumník je nucen se na interview více připravit a předem si nachystat okruh otázek, jenž bude určovat směr výzkumného rozhovoru. Dále hovoří o určitém schématu, který je pro tazatele závazný. Toto schéma nám slouží ke specifikaci okruhu otázek, na které se chce výzkumník ptát. Pořadí okruhů je možné zaměňovat a různě upravovat tak, abychom z rozhovoru získali maximální výtěžek. V případě nejasností nebo potřeby porozumět odpovědi hlouběji je možné klást doplňující otázky.

Rozhovory byly vedeny za pomoci kolegů z organizace Society Biliki, kde probíhala má zahraniční praxe. Předem jsem seznámila kolegy s cílem a účelem práce. Ti mne následně doprovázeli do terénu, představili účastníkům, vysvětlili důvod mého výzkumu a pomáhali mi s překladem otázek. Kolegové zaujímali roli tzv. gatekeeperů⁷ a rovněž překladatelů, protože byli vždy přítomni u rozhovoru. Otázky, které jsem pokládala v anglickém jazyce, kolegové přeložili účastníkům do gruzínštiny a jejich odpovědi mi pak tlumočili zpět v angličtině nebo ruštině. Pokud došlo k nepochopení tlumočené odpovědi nebo odpověď byla nedostačující, snažila jsem se ihned doptávat.

Sběr dat se odehrával ve třech částech města, všechny však v místě mého pobytu ve městě Gori. První oblast se nacházela v blízkosti již několikrát zmíněné organizace Society Biliki, odkud pocházely jak děti navštěvující organizaci, tak samotní IDPs, kteří bydleli v kolektivním centru na bývalé klinice, kde se konala i interview. Znalost mých klientů také usnadnila pobyt v terénu, a přispěla tak k lepšímu přístupu k účastníkům výzkumu na základě různých doporučení, koho je a není dobré oslovit. Druhá oblast se vyskytovala v IDP settlementu a třetí ve vlastním bytě a domě poskytnutém vládou.

Otázky byly rozděleny do 2 kategorií: první část otázek se krátce věnovala stavu před válkou. Jednalo se například o otázku: „*Co jste dělali v Jižní Osetii, když jste tam žili?*“ „*Jak jste si vydělávali na živobytí?*“ Druhá část byla směřována do současného

---

⁷ Gatekeeper je osoba, která pomáhá výzkumníkovi zajistit pobyt v terénu a umožňuje mu lepší přístup k respondentům/účastníkům výzkumu (Toušek, Budilová, Fatková, Hejnal, Lupták, Růžička, Šimek, 2015, s. 17).

stavu, tedy do doby, ve které probíhaly rozhovory, což je téměř 10 let po konfliktu. Zde byly položeny například otázky: „Z toho, co jste mi nyní popsali/a, jak vypadá váš život nyní po válce, co je jiné?“ „Jak to máte s obživou nyní, jste zaměstnaná?“ Dle potřeby se pořadí otázek měnilo a byly kladeny doplňující otázky.

3.4 Výběr vzorku a výzkumný soubor

Při výběru výzkumné populace bylo použito účelového výběru účastníků výzkumu, který splňoval podmínky pro zodpovězení mé výzkumné otázky. V tomto případě se jednalo o 3 důležitá kritéria: 1) **účastník byl vnitřně vysídlenou osobou na území Gruzie**; 2) **účastník byl vysídlen v důsledku války v Jižní Osetii v roce 2008**, neboť tato práce se specificky zaměřuje na tento konflikt; 3) **účastník byl kvůli konfliktu přesídlen z oblasti Jižní Osetie do jiné části Gruzie**, přičemž nebylo podmínkou, aby se v dané oblasti narodil nebo v ní trvale žil.

Za záměrný (účelový) výběr výzkumného vzorku označujeme takový přístup, kdy „cíleně vyhledáváme účastníky podle jejich určitých vlastností. Kritériem výběru je právě vybraná (určená) vlastnost (či projev této vlastnosti) nebo stav (např. příslušnost k určité sociální skupině nebo jiné skupině). Znamená to, že na základě stanoveného kritéria cíleně vyhledáváme pouze ty jedince, kteří toto kritérium (nebo soubor kritérií) splňují.“ (Miovský, 2006, s. 135)

Celkem bylo provedeno 10 rozhovorů, z nichž jeden musel být vyřazen z důvodu nesplnění podmínek při výběru vzorku. Nakonec tedy pracuji s devíti rozhovory poskytnutými osmi ženami a jedním mužem.

Prostředí, ze kterých IDPs pocházeli, byla různorodá. Pro uvedení do kontextu: čtyři účastníci pocházeli z kliniky, z tzv. kolektivního centra, tři účastníci byli z IDP settlementu, jedna účastnice bydlela ve vlastním bytě a jedna žila v domě, který jí byl poskytnut vládou.

3.5 Analýza dat

Jako způsob zaznamenávání rozhovorů jsem využila **audiozáznam** neboli diktafon, pomocí něhož jsem si zaznamenávala interview, abych je mohla využít pro pozdější analýzu a přepis do formy psaného dokumentu. Diktafon byl po celou dobu rozhovoru umístěn na viditelném místě tak, aby ani jedné ze stran nepřekážel.

Pro případ ztráty nebo poškození zvukového záznamu, jsem zároveň použila **záznamových arch** založený na prosté metodě tužky a papíru. Jak píše Miovský (2006,

s. 197, 198) zvukový záznam poskytuje výzkumníkovi velikou podporu a pomoc při získávání dat. Na rozdíl od metody záznamu tužka – papír, pomocí níž nelze kvalitu mluveného slova zcela zachytit, využití audiozáznamu nabízí zaznamenání například síly hlasu, délky pomlky, různé doprovodné zvuky aj.

Mioviský charakterizuje zpracování dat v rámci výzkumu jako fázi, kdy „*technicky zpracováváme data a připravujeme je pro analýzu.*“ (2006, str. 195) Sesbíraná data ve formě audiozáznamů a záznamového archu byla přepisována do elektronického textového souboru a také překládána do českého jazyka. Následně byly tyto textové soubory vytištěny, aby analýza dat mohla být provedena ručně. Použití různých barev a poznámek usnadnilo lepší orientaci v textu i jejich kategorizování a hledání souvislostí mezi nimi. Proces analýzy dat byl proveden několikrát a s odstupem času pro lepší porozumění a zachycení co největšího množství kategorií.

V této bakalářské práci bylo využito otevřeného kódování v rámci zakotvené teorie, kterou Mioviský charakterizuje jako

„teorii induktivně odvozenou ze zkoumání jevu, který reprezentuje. To znamená, že je vytvořena a prozatím ověřena prostřednictvím systematického shromažďování údajů o zkoumaném jevu a analýze těchto údajů. Proto se fáze shromažďování údajů, jejich analýza a samotná teorie vzájemně doplňují.“ (Mioviský, 2006, s. 226)

Mioviský dále vysvětluje, že nezačínáme teorií, tak jak je tomu u kvantitativního přístupu zvykem, nýbrž zkoumanou problematikou, fenoménem, který postupně necháváme vyplout na povrch a zjišťujeme, co je v této oblasti pro nás významné, aniž bychom to předem jakkoli označili. Otevřené kódování je pak analytický proces, kdy se výzkumník zabývá „*označováním a kategorizací pojmů pomocí pečlivého studia údajů.*“ (Strauss a Corbinová, 1999, str. 43) Během tohoto typu analýzy jsou informace například z rozhovorů rozděleny na jednotlivé úseky a části a posléze detailně prostudovány. Výzkumník jevy porovnává a nalézá mezi nimi souvislosti, ale i rozdíly. Do procesu zasahuje i výzkumník svými myšlenkami, které ho mohou dovést k dalším informacím. (Ibid., s. 70).

3.6 Etické aspekty

Tuto část věnuji popisu, jak jsem během celého výzkumu nakládala s osobními údaji a soukromím účastníků.

Prostřednictvím kolegů byl zajištěn i informovaný souhlas. V první řadě ústní formou, tedy dotazem, zda by vůbec byli ochotni odpovídat na tak citlivé téma, a posléze tištěnou formou v gruzínském a českém jazyce. Miovský (2006, s. 280-285) popisuje informovaný souhlas jako nástroj, který slouží k ochraně těch, kteří se výzkumu zúčastní. Účastníkově vyjádření, které musí mít ryze dobrovolný charakter, je jen dílčí součástí celého informovaného souhlasu, kterým účastník vyjadřuje ochotu poskytnout výzkumníkovi důvěrné informace, a s tímto se poté pojí ochrana osobních údajů a celkové nakládání s informacemi, které jsem získala.

Všichni účastníci tedy byli před začátkem rozhovoru ústně seznámeni s tématem této práce, a pokud souhlasili, byl jim vzápětí předložen písemný souhlas. Za pomoci obou forem souhlasu byli účastníci výzkumu včas informováni o možnosti předčasného ukončení rozhovoru, neboť se v tomto případě jednalo o zvlášť citlivé téma. Rozhovory dokončili všichni účastníci. K odmítnutí docházelo zejména na začátku, kdy dotazovaný odmítl účast na výzkumu.

Co se týče negativních dopadů na účastníky výzkumu z hlediska ochrany osobních údajů, nejsem si vědoma žádné újmy, jelikož jsem vedla rozhovory s dotazovanými individuálně u nich doma v jejich přirozeném prostředí, takže nemohlo dojít k úniku citlivých informací.

S cílem zachování anonymity účastníků výzkumu, bylo níže v analýze uvedeno pouze obecné pojmenování a označení čísla (účastník/účastnice 1-9).

3.7 Možná omezení výzkumu

Kvalitativní výzkum je ze své podstaty metoda, pomocí které můžeme získat mnoho informací, ale od nízkého počtu jedinců. Proto je velmi problematické zobecnit výsledky takovýchto studií na celkovou populaci (Disman, 2011, s. 286). Ani tento výzkum nevznikl za tímto účelem, neboť by to znamenalo získat data od mnohem většího počtu účastníků, může však posloužit jako zdroj informací pro ty, kteří nemají přehled o problematice vnitřně vysídlených osob v konkrétní oblasti.

Jako hlavní omezení výzkumu vnímám fakt, že rozhovory byly realizovány v anglickém, gruzínském a někdy i ruském jazyce. S ruským jazykem se setkáme zejména u starší populace, která si prošla sovětskou érou. Navíc i ve školách se ještě stále vyučuje ruský jazyk více než anglický. Proto jak bylo zmíněno v kapitole 3.3, mi s rozhovory pomáhali kolegové z organizace, kteří mé otázky překládali do svého rodného jazyka. Ti však v některých případech také neuměli vše vyjádřit obstojně

v anglickém jazyce, a tak někdy využívali jazyk ruský, který je z hlediska jazykové příbuznosti lépe pochopitelný. Tímto mohlo při tomto kroku dojít k nepochopení mezi jednotlivými stranami. I přesto, že byly rozhovory přepisovány do českého jazyka, nelze popřít možná informační zkreslení. Těmto problémům jsem se snažila zamezit ihned při rozhovoru. Odpovědi, jež mi nebyly jasné, jsem se pokusila ihned znovu ověřit. Při přepisu jsem pak využívala anglicko-český slovník, popřípadě rusko-český.

Dalším limitem mé práce je, že ve dvou případech mi selhalo záznamové zařízení neboli diktafon, nicméně díky záznamovému archu jsem mohla i nadále s rozhovory pracovat a informace použít.

Jako další omezení, které ve výzkumu spatřuji, je genderová nevyváženost. Při výběru jsem se více setkávala s ženami, které byly ochotny mi poskytnout rozhovor. Pro budoucí zrealizování stejného nebo podobného výzkumu by bylo dobré zajistit stejný nebo přiměřený počet mužů, jelikož jejich náhled na situaci může být odlišný, a bylo by zajímavé tyto odpovědi porovnat.

4 Výsledky analýzy dat

V této kapitole budou popsány výsledky ve formě kategorií, jež se nejčastěji objevovaly při analýze a které zároveň odpovídaly na výzkumnou otázku. Těmito kategoriemi jsou: ztráta majetku a živobytí, bydlení, dopad na psychiku a duševní zdraví, rodina a blízcí přátelé a nezaměstnanost.

4.1 Ztráta majetku a živobytí

Ztráta majetku byl jeden ze značných důsledků, který přinesla válka v Jižní Osetii v roce 2008. Majetek byl reprezentován mnoha způsoby, často ve spojitosti nejen s domovem, ale i živobytím. Všechny účastníky zasáhla ztráta veškerého majetku, který vlastnili, včetně zemědělské půdy, zahrady, hospodářství a koneckonců i domácích zvířat. Kromě dvou účastníků se ztráta majetku rovnala ztrátě živobytí, a proto jsou zde tyto oblasti interpretovány společně v závislosti na sobě.

Účastnice 9 vzpomínala: *“Je to velký rozdíl, na vesnici jsme měli vlastní produkty, jídlo, vejce, ovoce a tady musíme všechno kupovat, možná jsme nepracovali, ale všechno jsme měli. Ted’ tady nepracujeme a nemáme ani ty produkty, protože nemáme ani pole ani zahradu, protože jsme všechno ztratili”* Po chvíli ticha dodala: *„Je hrozné, když pracuješ na svém domě a pak najednou jednoho dne nemáš nic.”*

Účastnice 5: „*Pracovala jsem pouze na svém poli a zahradě okolo domu, to sloužilo jako obživa, pěstovala jsem zeleninu, ovoce a občas je i prodávala. Také jsem pekla chleba a dělala vlastní sýr, ale teď nemůžu, protože nemám kde.*“ Zajímavým poznatkem je, že účastníci stačilo k zabezpečení obživy obdělávání svého pole a výroba vlastních produktů, čímž bylo zajištěno živobytí, a pokud bylo nezbytné získat další peníze, produkty prodávala.

Takové výroky o zabezpečení obživy v rámci svého bydlení, byly velmi časté. Účastníci měli před vysídlením obvykle co jíst a co nabídnout, protože část ze své úrody, tedy ovoce, zeleninu a jiné produkty, mohli prodávat na tržišti. Pro mnoho z nich to nyní znamená nákup těchto potravin. Navíc někteří účastníci a obzvláště ti, kteří žijí v kolektivních centrech, ani nemají možnost znovu pěstovat zeleninu a chovat zvířata, neboť nevlastní žádné pozemky.

4.2 Bydlení

Ztráta bydlení úzce souvisí se ztrátou majetku a koneckonců i s živobytím. V důsledku války byli všichni účastníci nuceni přestěhovat se do jiného místa bydliště. Všichni účastníci kladli velký důraz na svá původní bydlení. V tomto případě čtyři účastníci pocházejí z kolektivního centra a mají k dispozici jednu místnost, ve které spí a zároveň i vaří. Přestože by tento způsob bydlení měl plnit funkci jen dočasného řešení, bydlí na této klinice už téměř 9 let.

Jak bylo popsáno v teoretické části (viz kapitola 2.2), kolektivní centra mnohdy nedisponují adekvátními podmínkami pro život. Stejně to vnímá i účastnice 6, která vzpomínala na své původní bydlení a popsala nynější stav: „*Měli jsme dvoupatrový dům a osm pokojů, jako zdroj obživy nám sloužila velká zahrada (...), tady máme sice dobré vztahy se všemi lidmi, ale je tu velký hluk, máme společné sociální zařízení, takže se umýváme tady, kde máme zároveň i kuchyň. Vláda nám nejprve nabídla přímo bydlení v IDP settlementu, ale pak změnila názor a poslala nás sem.*“ Na otázku, zda vědí, proč vláda změnila názor, odpověděla takto: „*IDP settlement má 2-3 pokoje a je určen spíše pro velké rodiny s dětmi, tak bydlíme tady.*“

Jak lze zaznamenat, faktorů, které ovlivňují život účastnice, je několik a opět se promítají i do dalších oblastí života. Společné sociální zařízení může vést k různým nemocem a ztráta majetku, obživy a nenaplněné očekávání z vidiny lepšího bydlení můžou mít dopad na psychiku účastnice.

Účastníka 1 otázka ohledně bydlení velmi pobouřila. Nejprve jej popisoval klidně: „*Tenhle dům sloužil původně jako klinika a je tu jedna společná toaleta, zatím čekáme, až se dostaví nové domy pro IDPs, tady zatím lidé umírají...*“, po chvíli ticha se ale rozčílil a zvýšeným hlasem pokračoval: „*Jsmo snad ve vězení nebo IDPs? Chci se potkat s prezidentem a zeptat se ho na to! Každý jen říká, pomůžeme, pomůžeme, ale nikde nic, jsem velmi unavený z toho života.*“

Z uvedeného vyplývá, že účastník není spokojený s bytovými podmínkami, ve kterých nyní se svou manželkou bydlí, a že takový život ho velmi frustruje. Bezpochyby se tato vyčerpanost promítá i do dalších oblastí života.

Účastnice 4 se vyjádřila k nevyhovujícímu prostoru, který mají k dispozici, takto: „*Tady je hrozné bydlet, protože je to tu malé, když dcera přijede na návštěvu, nemá si ani kam sednout.*“

Během stavařských prací přišel z vlády pověřený člověk, který informoval účastníky výzkumu z kolektivního centra o nových panelových domech, do kterých se po jejich dokončení budou moci nastěhovat. Všichni čtyři účastníci se k novému bydlení, které na ně čeká, vyjádřili pozitivně. Účastnice 5 se slzami v očích uvedla: „*Navštívil nás někdo z ministerstva a informoval mě o tom, že tyto domy se staví pro nás. Těším se, až budu bydlet v novém.*“ Takové oznámení je možné vnímat jako jakýsi stimul, který se pozitivně odráží v psychice účastníků. Úzce tedy souvisí s psychikou a bydlením ve smyslu lepších bytových podmínek.

Přestože 4 účastníci žijí v rámci možností v lepších podmínkách než zbylých pět účastníků, na svůj původní domov nedají dopustit, někteří dokonce vlastnili ne jeden dům. Účastnice 7 žijící v IDP settlementu se svou rodinou vlastnila v Eretvi (vesnice v Jižní Osetii, ze které pocházela) tři domy. Každý den na život v Jižní Osetii vzpomíná a přeje si, aby se probudila ve svém domě. „*Je to velký rozdíl pro mne, každý den si přeji, abych se probudila ve svém domě. Nyní bydlíme tady, máme jen tři místnosti, kuchyň a vlastní koupelnu s WC.*“

Účastnice 3 bydlela v Jižní Osetii spolu se svou rodinou ve velkém domě, který měl dvě patra. Nyní sice s rodinou obývá jen 3 pokoje, ale je spokojená. Jako jediná ze všech účastníků totiž bydlí ve vlastním třípokojovém bytě. Na otázku, od koho byt, ve kterém teď žijí, získali, odpověděla: „*Ten je náš vlastní, během 8 let, kdy jsme žili v podnájmu, jsme ušetřili peníze na to, abychom si koupili tento byt, a žije nás tu celkem pět.*“ I přesto by se však ráda vrátila do Jižní Osetie.

Účastníci 2 byl vládou přidělen domek, ve kterém žije asi 4 roky. Několik let po válce bydlela ve škole (v kolektivním centru) a než byla přemístěna do tohoto, vláda jí nabídla ještě jeden, který byl podle ní ještě v horším stavu, než je tento. Stávající dům přitom popsala jako neadekvátní. „*Je v hrozném stavu (...), nemám ani pořádně přístup k pitné vodě, jak vidíte, podlaha je propadnutá.*“

Jak lze pozorovat, bytové podmínky účastníci vnímají jinak v závislosti na tom, kam byli nuceni se usídlit a jaká je kvalita tohoto bydlení. Jiné reakce spatřujeme u účastníků, kteří žijí v kolektivních centrech, jejichž stav je naprosto nevyhovující, a jinak se vyjadřují účastníci, kteří bydlí v IDP settlementu. Byť se jejich dům od toho původního liší prostorem nebo počtem, které původně vlastnili, jejich výpovědi nejsou až tak záporné. Negativní reakci nevidíme ani u účastnice, která nyní žije s rodinou ve vlastním bytě.

4.3 Nezaměstnanost

Pouze čtyři účastníci spadají do ekonomicky aktivního obyvatelstva, ostatních pět je již v důchodu a pobírají penzi.

Jen účastnice 7 je ze všech čtyř účastnic zaměstnaná, a to jako uklízečka v Gori, přičemž nezmínila, že by se sháněním práce měla nějaký problém: „*Pracuji v Gori jako uklízečka a vydělávám si 280 GEL⁸ za měsíc,*“ (v přepočtu asi 2 800 CZK, pozn. autorky).

Naopak ostatní 3 účastnice jsou v současné době nezaměstnané, přičemž se aktivně snaží hledat práci. Dvě účastnice připisují nezaměstnanost nízké nabídce práce, kdežto poslední hovoří o konkurenci.

Účastnice 8 pracovala v Jižní Osetii jako kuchařka. V době rozhovoru si práci hledala, ale nenacházela: „*Hledám zaměstnání, ale žádné nemůžu najít, nabídka práce je tu malá.*“

Účastnice 3 také hovoří o problému s nízkou nabídkou práce, ale zato se snaží vzdělávat a v současné době dělá dobrovolnici v jedné neziskové organizaci: „*V Jižní Osetii jsem pracovala v podstatě jako manažerka v polygrafii a můj manžel jako policista.*“ Následně vysvětlovala, jak je to u ní v současné době: „*Ted' zaměstnaná nejsem (...), ted' můžeme být rádi, když pracuje alespoň jeden z rodiny. Já jsem ted' v současné době dobrovolnicí v organizaci Women peace and safety (...) a abych si*

---

⁸ GEL = základní měna Gruzie, 1 GEL = 9, 846 CZK dle <http://www.kurzy.cz/kurzy-men/kurzy.asp?a=X&mena1=GEL&mena2=CZK&c=1&d=2.3.2017&convert=P%F8eve%EF+m%ECnu> ke dni 1. 3. 2017.

zvýšila vzdělání, navštěvovala jsem různé kurzy, mám například roční kurz sociálního pracovníka na univerzitě Ivane Javakhishvili v Tbilisi, za něj jsem získala certifikát.“ Certifikáty mi účastnice ukázala. Obvykle si kurzy našla sama na internetu a týkaly se praktických věcí pro život například vaření, výuky anglického jazyka nebo práce na počítači. Na otázku, zda i přesto nemůže najít práci, odpověděla: *„Bohužel nabídka práce je tu malá.“* Zde je možné vidět vlastní iniciativu účastnice a snahu najít si práci, aby nebyla, jak sama uvedla, závislá na platu svého manžela a své dcery. *„Já vlastně žiju z jejich výplaty a to nechci.“*

Jinak tomu bylo u účastnice 9, která na otázku, zda pracuje, reagovala takto: *„Několik měsíců zpět jsme měli obchod, ale nyní je zavřený, protože sousedi zde začali také podnikat, a vznikla tak konkurence a obchod nevydělával, proto jsme ho museli zavřít.“*

Nemožnost najít si práci i přes její aktivní vyhledávání může způsobovat frustraci a mít negativní dopad na psychiku člověka a ve výsledku člověka může úplně demotivovat, také se může odrážet v rodinném životě, kdy účastník nemůže uživit svou rodinu a dovést ji k chudobě.

4.4 Dopad na psychiku a duševní zdraví

Nutnost vzdát se svého domova potkala všechny účastníky, stejně tak všichni vypověděli, že museli opustit svá bydliště velmi rychle a neočekávaně, bez možnosti připravit se na dlouhotrvající vysídlení, popřípadě úplné opuštění své země.

Účastnice 9 situaci popsala následovně: *„Když válka začala, byla jsem tam a všechno viděla na vlastní oči, bylo to hrozné, myslela jsem v tu chvíli, že umírám. Pak jsme utíkali a všechno ztratili.“*

Mnoho účastníků utíkalo ze strachu spolu se svými rodinami, přáteli a příbuznými. V některých případech tomu tak ale nebylo. Dva účastníci během útěku nevěděli, kde se jejich děti nacházejí, a nějakou dobu trvalo, než se zase našli. Účastníci tak zažívali další strach, že své děti již neuvidí.

V jednom případě účastnice 7 utíkala při ostřelování pryč z vesnice se svými dvěma syny, a když jeden z nich upadl na zem, svou reakci popisovala takto: *„Když bombardovali naši vesnici a my běželi, můj druhý syn upadl a já ho kryla, řekla jsem si, že zemřu já, ne můj syn.“*

Takové množství stresu během jedné události a obzvláště při ozbrojeném konfliktu, kdy je člověk nucen všeho zanechat a jen utíkat, aby nebyl zasažen, má bezpochyby

dopad na psychiku člověka. Ozbrojený konflikt je v tomto případě jen spouštěčem dalších faktorů, které sehrály v psychice účastníků svou roli. Je možné hovořit například o strachu, že účastnice přijde o svého syna přímo v místě konfliktu, dále fakt, že účastníci nevěděli, kde se jejich děti nacházejí, také můžeme zmínit strach o vlastní život nebo také úmrtí blízké osoby. Zde můžeme vidět propojenost mezi jinými dopady. Stresové situace mohou nějakým způsobem zasahovat například do zdravotního stavu, který úzce souvisí s psychikou člověka, a dále mohou být narušeny sociální a rodinné vztahy, a to nejen v důsledku ztráty blízké osoby.

Události popsané výše se týkají hlavně situací, které nastaly během války nebo bezprostředně po ní. Tyto dopady mohou být zmírněny, pokud účastníci mají možnost začít nový život s důstojností.

Avšak bytové podmínky, nezaměstnanost nebo nemožnost pěstovat vlastní plodiny pro obživu k dobrému psychickému stavu nepřispívají. Účastník 1 se k současnému stavu a podmínkám, ve kterých žije, vyjadřoval takto: „*Jsmo snad ve vězení nebo IDPs? Chci se potkat s prezidentem a zeptat se ho na to! Každý jen říká, pomůžeme, pomůžeme, ale nikde nic, jsem velmi unavený z toho života... Jen chodím tam a zpátky, tam a zpátky.*“ V účastnickově výpovědi lze spatřit zejména nespokojenost se svým nynějším stavem. Účastník si připadá jako vězeň a je našťvaný na své okolí, neboť pomoc druhých se mu jeví jako nedostačující. Jak sám komentuje, je z toho všeho unavený a není v podmínkách, ve kterých žije, schopný užívat si života.

4.5 Rodina a blízcí přátelé

Velmi tragicky účastníci nesli ztrátu některého ze svých dětí, manželů či manželek, příbuzných a jiných blízkých osob. I přes takto citlivé téma dokázali účastníci sdílet své příběhy, i když byly doprovázeny smutnými vzpomínkami a pláčem. O některého ze svých blízkých během války přišli tři účastníci z devíti, což je při takovém počtu účastníků nepřehlédnutelné.

Účastnice 7 přišla v důsledku války o svého syna, který byl v tu dobu ženatý a měl dvě děti. V průběhu rozhovoru se se mnou podělila o vzpomínky a ukázala mi knihu, přičemž vypověděla: „*Synovi bylo 27 let a zemřel při konfliktu, protože to byl policajt. Vláda ho prohlásila za hrdinu, protože bojoval a zemřel pro naši zemi. Jeho příběh je zapsán v knize hrdinů a je tam i jeho fotografie, je to jediná fotografie, která mi po něm zbyla.*“ Účastnice se pochopitelně při vzpomínání na svého syna a tuto smutnou událost rozbřečela. Z mé strany nebylo snadné reagovat zejména z důvodu jazykové bariéry.

Požádala jsem mou kolegyni, aby za mě vyjádřila upřímnou soustrast s dotazem, zda chce účastnice pokračovat v rozhovoru dále. Po chvíli ticha rozhovor pokračoval.

Účastnice 5 přišla o svého manžela během války a se slzami v očích se k úmrtí vyjádřila: „*Můj muž zemřel během války, byl moc nemocný a nezvládl tak velký nápor války, až chytil akutní infarkt myokardu.*” Na další otázku, s kým tady účastnice žije, odpověděla: „*Žiju tady sama, ale mám čtyři kluky, ti bydlí se svými rodinami, ale navštěvují mne. Také mi pomáhají s jídlem, když mohou, tak mi dají (...). S přáteli se občas setkáváme, bydlí podobně jako já na různých místech v Gori. Když měl někdo z mých přátel svatbu, pozvali mě.*”

Co se týče rodinných vztahů, účastníci uváděli, že žijí společně v jedné domácnosti jako rodina a pokud tomu tak není, zejména u starších účastníků, jejichž děti mají již vlastní rodinu a nebydlí společně s nimi, navštěvují se často osobně nebo si telefonují. Žádný z účastníků neuvedl, že by v důsledku přesídlení, přestal být v kontaktu s některým ze svých rodinných příslušníků.

Účastnice 7 uvedla: „*Máme dvě děti a obě mají své rodiny. Jedno z nich bydlí blízko Tbilisi a druhé v Tbilisi a velmi často nás navštěvují.*“

V případě blízkých přátel se výpovědi také nelišily. Všichni účastníci vypověděli, že okolo sebe mají dobré vztahy a s přáteli z vesnice, nejčastěji se sousedy, kteří byli usídleni na stejném místě anebo do stejného města, udržují i nadále kontakt, který je buď osobní, nebo také telefonický. Účastnice 6 na návodnou otázku ohledně přátel odpověděla následovně: „*Občas si voláme s těmi, kteří bydlí daleko odsud a s těmi, co bydlí tady v Gori, se setkáváme osobně.*“

4.6 Diskuze

Cílem výzkumu bylo zjistit, jaké změny ve svých životech vnímají IDPs po konfliktu v Jižní Osetii v roce 2008. V teoretické části byly popsány změny, které vysídlení důsledkem války obecně přináší, přičemž skoro všechny změny se shodují se změnami ve výzkumné části. Na základě výzkumu od George Tarkhan-Mouraviho z roku 2009 je patrné, že tyto změny přetrvávají dodnes. Tarkhan-Mouravi (2009, s. 38-45) upozorňuje na přemísťování IDPs do venkovských oblastí, ve kterých se nachází poničená infrastruktura, neadekvátní bytové podmínky a omezený přístup k ekonomickým příležitostem. Některé vnitřně přesídlené osoby stále bydlí v kolektivním centru s neadekvátními bytovými podmínkami a je nutné pokračovat v aplikaci trvalého řešení bydlení. Zároveň mají nedostatečný přístup k pozemkům a pěstování vlastních

produktů. Vnitřně vysídlené osoby žijí pod stresem z událostí a nejisté budoucnosti. Ačkoliv získávají finanční podporu od státu, stále nejsou schopni zabezpečit si svá živobytí.

Z analýzy jsou patrné tyto oblasti: ztráty majetku a živobytí, bydlení, dopadu na psychiku a duševní zdraví, rodina a blízcí přátelé a nezaměstnanost.

Změny související se ztrátou majetku se dotkly všech účastníků a téměř u všech se vztahovaly i ke ztrátě obživy. Může za to také fakt, že pocházeli z vesnice, kde pěstování ovoce, zeleniny, chov zvířat a jejich prodej je běžným jevem, kdežto nyní žijí ve městech, kde už nemají možnost zabezpečit si tímto způsobem živobytí a musejí proto veškeré produkty kupovat. To úzce souvisí i s financemi, které by mohli investovat do něčeho jiného, zatímco by si produkty pěstovali. Zvláště starším účastníkům, kteří část svého měsíčního rozpočtu vložili do zdravotní péče a léků, na potraviny zbyde jen malá část peněz.

V otázce bydlení jsou zkoumané změny nejvíce vnímány těmi účastníky, kteří byli umístěni do kolektivního centra, kde bytové podmínky dle jejich popisu nejsou adekvátní, a i po tak dlouhé době se stále ještě nedočkali kvalitnějšího bydlení. Pozitivní je, že tato skupina účastníků patří mezi ty, kteří s přestěhováním problém nemají, naopak žijí v očekávání a velmi se na nový domov těší. Popsané bytové podmínky nepřispívají k dobrému zdravotnímu stavu ani psychické pohodě, avšak zmíněné pozitivní očekávání je možné považovat za jakýsi hnací motor.

O něco lépe z hlediska bydlení jsou na tom účastníci, kteří žijí v settlementu anebo ve vlastním domě, na který si dokázali našetřit. Jejich reakce proto nebyly až tak negativní, ale týkaly se spíše prostoru, který byl srovnáván s původním bydlením v Jižní Osetii, dopad na bydlení byl tedy u těchto účastníků zmírněn.

Události, kterými si účastníci prošli, problémy, které přetrvávají dodnes více či méně, měly a mají stále dopad na jejich psychiku a duševní zdraví, a proto je nelze opomenout. Vyplývá to nejen z odpovědí účastníků, ale i z reakcí s emočním podtextem jako je například pláč nebo rozčilení. Aktuální situace jako nezaměstnanost a frustrace z finanční nejistoty, zdravotní stav a opětovně jmenované bytové podmínky k psychické pohodě rozhodně nepřispívají. Z toho lze usoudit, že změny spolu úzce souvisejí a prolínají se.

Pozitivní je, že ačkoliv došlo k přesídlení, kontakty s blízkými přáteli jsou i nadále udržovány. Na druhou stranu několik účastníků ztratilo někoho z blízkých příbuzných (je

alarmující zjistit, že u tří z devíti účastníků došlo k takovéto ztrátě), což je pro všechny velmi bolestivou vzpomínkou.

Nezaměstnanost stále přetrvává, a i přes snahy účastníků si není možné práci obstarat, protože nabídka práce je nízká. Jak bylo možné vidět, ani zvyšování vzdělání nevede k lepším výsledkům. Problém nezaměstnanosti by mohl být dalším předmětem zkoumání. Ačkoliv je v Gruzii obecně vysoká nezaměstnanost, bylo by dobré zjistit, jaké bariéry se objevují u vnitřně přesídlených osob, zda jsou jejich překážky srovnatelné nebo se může jednat například o diskriminaci.

Nejvíce zmiňovanou změnou, kterou účastníci pociťovali během výzkumu a jež stále patří mezi zásadní otázky gruzínské vlády, je otázka bydlení a živobytí, neboť právě to se odráželo jak ve vzpomínkách, tak v popisu současné situace. Účastníci velmi často porovnávali stávající bydlení se svým původním, což pro ně bylo bolestivé. Ztráta majetku, která se v tomto případě rovná ztrátě domova a obživy, je úzce spojena i s novým bydlením. Pro vysídlené osoby je důležité, kam budou umístěny, na jak dlouho a s jakými prostředky, což potvrzuje i Benjamin s Fancym (1998), jak je uvedeno na začátku druhé kapitoly této práce. A pokud je tímto útočištěm polorozpadlý dům, kterému chybí přístup k základním potřebám, IDPs nejsou schopni bez pomoci začít znovu fungovat a těšit se z maličkostí. Toto zjištění se týkalo zejména účastníků výzkumu v kolektivním centru.

Pro účastníky z IDP settlementů byla nejpálčivějším dopadem jak ztráta bydlení, tak hlavně živobytí a zaměstnání. Jak bylo popsáno v kapitole 2.1, bez ekonomického zabezpečení a kvůli omezenému přístupu k půdě přicházejí o základní zdroje obživy. S ekonomickým zabezpečením se pojí hlavně nezaměstnanost, která způsobuje pokles životní úrovně, chudobu a nemožnost zajistit sebe a svou rodinu, což vede opět k dopadu na zdraví člověka a jeho psychickou pohodu.

Ve výzkumu jsem se také v rámci svého oboru zaměřila na poskytnutou humanitární pomoc během konfliktu, avšak ve výsledcích ani teorii není prezentována z důvodu nedostatku dat. Humanitární pomoc vnímám jako stěžejní pro určité zajištění a zmobilizování lidí zasažených konfliktem, neboť si myslím, že dobře poskytnutá pomoc pomáhá lidem znovu fungovat. Tady by bylo rovněž dobré zabývat se otázkou poskytnuté pomoci, jelikož zúčastněné osoby výzkumu většinou nedokázali pojmenovat konkrétní aktéry anebo o nich nikdy neslyšeli, a tak vzniká například otázka koordinace či viditelnosti organizace. Samozřejmě svou roli mohl hrát i stres a poměrně dlouhá doba o konfliktu.

Jako nedostatek práce vidím svou nezkušenost v oblasti kvalitativního výzkumu. Výzkum by mohl být lépe zpracovaný například v oblasti kladení lepších otázek účastníkům. V příštím výzkumu bych si také rozhodně zajistila tlumočnicka, i když bylo pozitivní, že kolegové prostředí dobře znali a zprostředkovali mi tak vstup do terénu.

Limity výzkumu vidím také v samotné metodě kvalitativního sběru dat, neboť se již z povahy výzkumu jedná o subjektivní názory, které lze jen velmi těžko zobecnit. Výzkum je též velmi malého rozsahu, jeho výsledky tak mohou být zkreslené počtem dotazovaných i prostředím, ve kterém byl proveden. Pro získání obecnějších dat by tak bylo zapotřebí zahrnout do výzkumu větší množství dotazovaných, případně prověřit získaná data z pohledu jiných aktérů a porovnat, zda se jejich odpovědi názorově shodují či odlišují.

Trvalé řešení v otázce bydlení u IDPs, jež bylo krátce probíráno v této práci a je stále aktuálním tématem gruzínské vlády, se stalo předmětem pro další studium a bude probíráno v mé absolventské práci.

Závěr

Tato bakalářská práce je kvalitativní studií zabývající se důsledky války v Jižní Osetii v roce 2008 na vnitřně přesídlených osobách. Jejím cílem bylo zjistit, jaké změny vnímají IDPs po tomto konfliktu ve svých životech a výzkum byl tedy realizován z pohledu těchto osob.

Práce byla rozdělena do tří částí, z nichž první dvě kapitoly tvořily teoretickou část, následující část byla zaměřena na metodologii, kde byla s podporou odborné literatury popsána realizace výzkumu a analýza dat. Třetí část byla věnována výsledkům výzkumu a závěrečné diskuzi, ve které byly shrnuty výsledky, a byla navržena další témata, která by byla vhodná pro další práci.

První kapitola teoretické část se věnovala popisu konfliktů na území Gruzie, které spolu velmi úzce souvisejí. Jedná se o dvě separatistická území Jižní Osetie a Abcházie, které bojovaly o nezávislost bezprostředně po pádu Sovětského svazu a s nimiž je spojen i konflikt v Jižní Osetii v srpnu 2008, kdy došlo k opětovnému vyostření vztahů tentokrát s přímou podporou Ruské federace, která krátce po skončení konfliktu uznala dvě oblasti nezávislými státy. Další část první kapitoly se zabývala obecným pojmem *vnitřně přesídlená osoba* s následným zasazením do kontextu Gruzie v podkapitole třetí.

Druhá kapitola se zabývala vybranými dopady na vnitřně přesídlené osoby, jako je nezaměstnanost, dopad na psychiku a duševní zdraví, bydlení, ztráta majetku a živobytí a v neposlední řadě chudoba a nízké příjmy. Problémů spojených s ozbrojeným konfliktem a nuceným vysídlením existuje více, než je uvedeno v této práci. Za pomoci literatury, odborných článků, různých zpráv a dat vycházející v kontextu Gruzie byly vybrány nejčastější dopady, se kterými se stát v souvislosti s konfliktem a s vnitřně přesídlenými osobami potýká.

Třetí kapitola byla rovněž rozdělena do několika podkapitol, v níž byly popsány jednotlivé kroky, jako jsou metody, techniky, výběr vzorku či etické aspekty, a to vše za pomoci literatury a deskripce vlastní realizace. Poslední čtvrtá kapitola byla zaměřena na interpretaci výsledků a diskuzi.

Je důležité znovu zmínit, že i když uplynulo od posledního konfliktu téměř 10 let, dle výsledků analýzy některé změny, které nastaly bezprostředně po konfliktu s porovnáním výsledků výzkumu George Tharkana-Mouraviho v roce 2009, stále přetrvávají anebo byly jen zmírněny, ale nikoli odstraněny. Příkladem mohou být bytové podmínky v kolektivních centrech, které IDPs vnímají jako neadekvátní, naproti tomu

lidé žijící v IDP settlementu, jejichž podmínky jsou na lepší úrovni, nevnímají svá bydlení tak negativně. Nutno říci, že se však jedná o kvalitativní výzkum, kdy jednoduše nelze výsledky zobecnit na celou populaci a rovněž se jedná o subjektivní názory vnitřně přesídlených osob. Odlišný pohled na věc by tak mohli mít jiní aktéři.

Navíc tenze mohou kdykoliv vyústit nikoliv v nový, ale další boj, neboť konflikt se momentálně nachází ve fázi, kdy není ani válka ani mír – tzv. fáze zamrznutí. To znamená, že k vysídlení dalších nebo dokonce stejných osob může opět kdykoliv dojít.

Tato bakalářská práce může pomoci ostatním lidem získat přehled o nejčastějších dopadech na IDPs při ozbrojeném konfliktu v Gruzii obzvláště v českém prostředí, které postrádá hlubší vhled do problematiky a neexistuje mnoho publikací, které by se vnitřně přesídlenými osobami zabývaly. Předpokladem je, že většina těchto důsledků je aplikovatelná i obecně, tedy i na vnitřně přesídlené osoby v jiných státech, které byly vysídleny v důsledku války nebo jiného konfliktu.

Na tomto příkladu, který se týká důsledků a změn způsobených válkou, lze rovněž spatřit časovou a finanční náročnost, než se problémy vnitřně přesídlených osob zcela vyřeší. To záleží nejen na schopnostech samotných IDPs, ale i na schopnosti státu vypořádat se s nastalou situací, na dostupných financích, stabilitě státu, prioritách vlády a dalších faktorech.

Bibliografie

AGER, A. – STRANG, A. (2008). Understanding Integration: A Conceptual Framework. *Journal of Refugee Studies* Vol. 21, N. 2, pp. 166-191. [online] Dostupné z: <http://www.cpcnetwork.org/wp-content/uploads/2014/04/19.-Ager-Strang-Understanding-Integration-2008.pdf>. Ověřeno ke dni: 14. 3. 2017.

ANON. (2005). *Fakta a čísla OSN: základní údaje o Organizaci spojených národů*. Praha: Informační centrum OSN, 297 s.

BECHNÁ, Z. (2017). *Jižní Kavkaz – Velká hra na malém poli*. Přednáška. Brno: Europe Direct Brno, 12. 1. 2017.

BENJAMIN, J. A. - FANCY, K. (1998). *The Gender Dimensions of Internal Displacement*. New York: Women's Refugee Commission, 31 s. [online verze] Dostupné z: http://www.forcedmigration.org/sphere/pdf/watsan/WCRWC/unicef_idpgender_1998.pdf. Ověřeno ke dni: 13. 3. 2017.

BETANCOURT, T. S. et al. (2012). „Connectedness, social support and internalising emotional and behavioural problems in adolescents displaced by the Chechen conflict.“ *Disasters*, Vol. 36, N. 4, pp. 635-655. [online] Dostupné z: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-7717.2012.01280.x/epdf>. Ověřeno ke dni: 14. 3. 2017.

BÍLKOVÁ, V. – JUKL, M. (eds., c2009). *Mezinárodní humanitární právo: odpovědi na vaše otázky*. Praha: Český červený kříž, 42 s.

BRUN, C. (2015). „Home as a Critical Value: From Shelter to Home in Georgia.“ *Refuge: Canada's Journal on Refugees*, Vol. 31, N. 1, pp. 43-54. [online] Dostupné z: <http://refuge.journals.yorku.ca/index.php/refuge/article/view/40141/36336>. Ověřeno ke dni: 13. 3. 2017.

- BUCKLEY, C. J. – DOLIASHVILI, K. (2008). „Women’s Sexual and Reproductive Health in Post-Socialist Georgia: Does Internal Displacement Matter?“ *International Family Planning Perspectives*, Vol. 34, N. 1, pp. 21–29. [online] Dostupné z: https://www.gutmacher.org/sites/default/files/article_files/3402108.pdf. Ověřeno ke dni: 13. 3. 2017.
- CIOBANU, C. (2007). *Political Economy of “Frozen Conflicts” in ex-Soviet States: Challenges and Prospects for the U.S. and Russia*. [online] Dostupné z: http://pdc.ceu.hu/archive/00003276/01/political_economy.pdf. Ověřeno ke dni: 18. 1. 2017.
- CORNELL, S. E. (2000). *Small Nations and Great Powers: A study of ethno-political conflict in the Caucasus*. London: Routledge, 490 s.
- CORNELL, S. E. et al. (2008). *Russia’s War in Georgia: Causes and Implications for Georgia and the World*. Central Asia – Caucasus Institute Silk Road Studies Program, 43 s.
- CRESWELL, J. W. (2013). *Research Design Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. Thousand Oaks. CA: SAGE Publications, 304 s., vyd. 4.
- Declaration of International Law Principles on Internally Displaced Persons (2000). *Article 1(2)*. [online] Dostupné z: <http://ijrl.oxfordjournals.org/content/12/4/672.full.pdf>. Ověřeno ke dni 21. 11. 2016.
- DISMAN, M. (2011). *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum, 372 s., vyd. 4.
- GOGISHVILI, D. (2015). *Urban dimensions of internal displacement in Georgia: The phenomenon and the housing policy*. Gran Sasso Science Institute, 22 s. [online verze] Dostupné z: <http://www.rc21.org/en/wp-content/uploads/2014/12/G2-Gogishvili.pdf>. Ověřeno ke dni: 12. 3. 2017.
- GPC (2010). *Handbook for the Protection of Internally Displaced Persons*. 533 s. [online verze] Dostupné z: <http://www.unhcr.org/4c2355229.pdf>. Ověřeno ke dni: 11. 3. 2017.

- GUPTA, H. (2015). *Home sweet home: Housing practices and tools that support durable solutions for urban IDPs*. Geneva: Internal Displacement Monitoring Centre, 74 s. [online verze] Dostupné z: <http://www.internal-displacement.org/assets/publications/2015/20150325-global-home-sweet-home/20150325-global-home-sweet-home-en-full-report.pdf>. Ověřeno ke dni: 13. 3. 2017.
- HENDL, J. (2005). *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 407 s., vyd. 1.
- iDMC (2007). *GEORGIA: New IDP strategy awaits implementation*. Geneva: Internal Displacement Monitoring Centre, 177 s. [online verze] Dostupné z: <http://www.internal-displacement.org/assets/library/Europe/Georgia/pdf/Georgia-October-2007.pdf>. Ověřeno ke dni: 13. 3. 2017.
- iDMC (2009). *GEORGIA: IDPs in Georgia still need attention*. Geneva: Internal Displacement Monitoring Centre, 71 s. [online verze] Dostupné z: <http://www.internal-displacement.org/assets/library/Europe/Georgia/pdf/Georgia-July-2009.pdf>. Ověřeno ke dni: 11. 3. 2017
- IMTIYAZ, A. (2011). „The Displaced Northern Muslims of Sri Lanka: Special Problems and the Future.“ *Journal of Asian and African Studies*, Vol. 46, N. 4, pp. 375-389. [online] Dostupné z: <http://jas.sagepub.com/content/46/4/375.full.pdf>. Ověřeno ke dni: 14. 3. 2017.
- KABACHNIK, P. – REGULSKA, J. – MITCHNECK, B. (2010). „Where and When is Home? The Double Displacement of Georgian IDPs from Abkhazia.“ *Journal of Refugee Studies*, Vol. 23 N. 3, pp. 315-336. [online] Dostupné z: <https://academic.oup.com/jrs/article-lookup/doi/10.1093/jrs/feq023>. Ověřeno ke dni: 13. 3. 2017.
- KETT, M. E. (2005). „Internally Displaced Peoples in Bosnia-Herzegovina: Impacts of Long-term Displacement on Health and Well-being.“ *Medicine, Conflict and Survival*, Vol. 21, N. 3, pp. 199-215. [online] Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13623690500166028>. Ověřeno ke dni: 14. 3. 2017.

KHARASHVILI, J. (2012). „20 years of internal displacement in Georgia: the international and the personal.“ *Forced Migration Review*. [online] Dostupné z: <http://www.fmreview.org/sites/fmr/files/FMRdownloads/en/25th-anniversary/kharashvili.pdf>. Ověřeno ke dni: 15. 2. 2017.

KOCH, J. (2012). *Displacement, health, and humanitarianism in post-Soviet Georgia*. Seattle: University of Washington, 28 s. [online verze] Dostupné z: https://www.ucis.pitt.edu/nceeer/2012_825-12_Koch.pdf. Ověřeno ke dni: 13. 3. 2017.

KRIEGER, J. – HIGGINS, L. D. (2002). „Housing and Health: Time Again for Public Health Action.“ *American Journal of Public Health*, Vol. 92, N. 5, pp. 758-768. [online] Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1447157/>. Ověřeno ke dni: 6. 3. 2017.

KURSHITASHVILI, N. (2012). „The Impact of Socially Ir/responsible Resettlement on the Livelihoods of Internally Displaced Persons in Georgia.“ *Refugee Survey Quarterly*, Vol. 31, N. 2, pp. 98-118. [online] Dostupné z: <https://academic.oup.com/rsq/article/31/2/98/1572574/The-Impact-of-Socially-Ir-responsible-Resettlement>. Ověřeno ke dni: 14. 3. 2017.

Law of Georgia on Internally Displaced Persons – Persecuted from the Occupied Territories of Georgia (1996). *Article 6*. [online] Dostupné z: <http://mra.gov.ge/res/docs/201406171444442634.pdf>. Ověřeno ke dni: 26. 1. 2017.

MATVEEVA, A. (2002). *The South Caucasus: Nationalism, Conflict and Minorities*. Minority Rights Group International, 32 s. [online verze] Dostupné z: <http://minorityrights.org/wp-content/uploads/old-site-downloads/download-123-The-South-Caucasus-Nationalism-Conflict-and-Minorities.pdf>. Ověřeno ke dni: 4. 3. 2017.

MIOVSKÝ, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 332 s., vyd. 1.

MOONEY, E. (2009). „When ‘temporary’ lasts too long.“ *Forced Migration Review*, Vol. 33, pp. 64-66. [online verze] Dostupné z: <http://www.fmreview.org/sites/fmr/files/FMRdownloads/en/protracted/mooney.pdf>. Ověřeno ke dni: 6. 3. 2017.

MVČR (2014). *Terminologický slovník: vnitřně vysídlená osoba*. Praha: Ministerstvo vnitra. [online] Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/terminologicky-slovník.aspx?q=Y2hudW09Mw%3d%3d>. Ověřeno ke dni 28. 1. 2017.

NICHOL, J. (2009). *Russia-Georgia Conflict in August 2008: Context and Implications for U.S. Interests*. Washington D.C.: Congressional Research Service, 36 s. [online verze] Dostupné z: <http://www.fas.org/sgp/crs/row/RL34618.pdf>. Ověřeno ke dni: 4. 3. 2017.

PINKSTER, F. M. (2009). „Living in Concentrated Poverty.“ *Amsterdam: University of Amsterdam Faculty of Social and Behavioural Sciences*, pp. 71-91. [online] Dostupné z: https://pure.uva.nl/ws/files/871813/65090_08.pdf. Ověřeno ke dni: 16. 3. 2017.

PREZIDENT RESPUBLIKY JUŽNAJA OSETIJA (nedat.). *Gasudarstvennoe ústrojstvo*. [online] Dostupné z: <http://presidentruo.org/category/respublika/gosudarstvennoe-ustrojstvo/>. Ověřeno ke dni: 5. 3. 2017.

RATAJOVÁ, D. (2009). „Národní program Evropského roku boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení.“ *Sociální práce/Sociálna práca*, roč. 9, č. 4, s. 45-52. [online verze] Dostupné z: <http://www.socialni prace.cz/soubory/2009-4-130102150006.pdf>. Ověřeno ke dni: 13. 3. 2017.

REBOSIO, C. et al. (2016). *Georgia - Transitioning from status to needs based assistance for IDPs: a poverty and social impact analysis*. Washington, D.C.: World Bank Group. [online] Dostupné z: <http://documents.worldbank.org/curated/en/493981468030331770/pdf/IDP-PSIA-Georgia-revised-Feb-2016.pdf>. Ověřeno ke dni: 2. 3. 2017.

ROBERTS, B. – ODONG, V. C. – BROWNE, J. – OCAKA, K. F. – GEISLER, W. – SONDORP, E. (2009). „An exploration of social determinants of health amongst internally displaced persons in northern Uganda.“ *Conflict and Health*, Vol. 3, N. 10 [online] Dostupné z: <https://conflictandhealth.biomedcentral.com/articles/10.1186/1752-1505-3-10>. Ověřeno ke dni: 14. 3. 2017.

- SALUKVADZE, J. – SICHINAVA, D. – GOGISHVILI, D. (2014). *Socio-economic and Spatial Factors of Alienation and Segregation of Internally Displaced Persons in the Cities of Georgia*. In MARSZAŁ, T. – PIELESIAK, I (eds.). *Spatial Enaquality and Cohesion*, s. 45-60. [online] Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/268377833_Socio-economic_and_Spatial_Factors_of_Alienation_and_Segregation_of_Internally_Displaced_Persons_in_the_Cities_of_Georgia. Ověřeno ke dni: 13. 2. 2017.
- STRAUSS, A. L. - CORBIN, J. (1999). *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert, 196 s., vyd. 1.
- ŠMÍD, T. - VAŽURA, V. (2008). *Etnické konflikty v postkomunistickém prostoru*. Brno: Mezinárodní politologický ústav, 278 s.
- TARKHAN-MOURAVI, G. (2009). *Assessment of IDP Livelihoods in Georgia: Facts and Policies*. Tbilisi, 60 s. [online verze] Dostupné z: <http://www.unhcr.org/4ad827b12.pdf>. Ověřeno ke dni: 12. 3. 2017.
- TOUŠEK, L. – BUDILOVÁ, J. L. – FATKOVÁ, G. - HEJNAL, O. – LUPTÁK, L. – RŮŽIČKA, M. – ŠIMEK, J. (2015). *Kapitoly z kvalitativního výzkumu*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 119 s., vyd. 1. [online verze] Dostupné z: http://www.antropologie.org/sites/default/files/publikace/downloads/tousek-et-al_2015_kapitoly_z_kvalitativniho_vyzkumu.pdf. Ověřeno ke dni: 16. 3. 2017.
- TRANSPARENCY INTERNATIONAL GEORGIA. (2009). *Internally Displaced Persons in Georgia: Issues of Concern*. [online] Dostupné z: [http://www.transparency.ge/sites/default/files/IDPs%20in%20Georgia%20-%20Issues%20of%20Concern%20\(April%202009\)%20ENG_0.pdf](http://www.transparency.ge/sites/default/files/IDPs%20in%20Georgia%20-%20Issues%20of%20Concern%20(April%202009)%20ENG_0.pdf). Ověřeno ke dni: 13. 3. 2017.
- TRANSPARENCY INTERNATIONAL GEORGIA. (2010). *Cottage settlement for Georgia's new IDPs: Accountability in aid and construction*. Tbilisi. [online] Dostupné z: http://www.transparency.ge/sites/default/files/post_attachments/Report_IDP_Cottage_Settlements_27_April_2010.pdf. Ověřeno ke dni: 7. 3. 2017.

- TRANSPARENCY INTERNATIONAL GEORGIA. (2015). *IDP living conditions in Samegrelo collective centers*. [online] Dostupné z: <http://www.transparency.ge/en/node/5609>. Ověřeno ke dni: 7. 3. 2017.
- UNHCR. (nedat.). *Internally Displaced People*. [online] Dostupné z: <http://www.unhcr.org/internally-displaced-people.html>. Ověřeno ke dni: 28. 1. 2017.
- UNHCR. (1998). *Guiding Principles on Internal Displacement*. 15 s. [online verze] Dostupné z: <http://www.unhcr.org/protection/idps/43ce1cff2/guiding-principles-internal-displacement.html>. Ověřeno ke dni: 28. 1. 2017.
- UNHCR. (2008). *UNHCR Global report 2008 – Georgia*, s. 234-238. [online] Dostupné z: <http://www.unhcr.org/4a2d24be2.html>. Ověřeno ke dni: 1. 3. 2017.
- UNHCR (2009). *Protection of Internally Displaced Persons in Georgia: A Gap Analysis*. 60 s. [online] Dostupné z: <http://www.unhcr.org/4ad827f59.pdf>. Ověřeno ke dni: 15. 2. 2017.
- UNICEF (2009). *UNICEF's Response to Georgia Crisis: Real Time Evaluation*. 40 s. [online] Dostupné z: https://www.unicef.org/evaluation/files/UNICEF_RTE_FinalReport_Georgia.pdf. Ověřeno ke dni: 25. 2. 2017.
- YAKOBASHVILI, T. (2009). „The Aggression by the Russian Federation against Georgia“ *Caucasus Analytical Digest* 2, č. 10, s. 12-16. [online verze] Dostupné z: <http://www.laender-analysen.de/cad/pdf/CaucasusAnalyticalDigest10.pdf>. Ověřeno ke dni: 5. 3. 2017.
- ZOIDZE, A. – DJIBUTI, K. (2004). *IDP Health profile review in Georgia*. Tbilisi, 50 s. [online verze] Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/256838902_IDP_Health_Profile_in_Georgia. Ověřeno ke dni: 6. 3. 2017.